

DIALOGUS IV.

De

Imaginibus VIRTUTIS, HONORIS, ac PIETATIS
in Numis.

TULLIUS.

Virtutum nonnullarum imagines Numis consignatas, quæ ante
omne cæterorum hominum genus Principem ut maxime de-
cent, tecum exploraturus, rectissimo ordine, priusquam ad
peculiares Virtutis partes, progrediar, *Virtutem* se sola sum-
tam, nulloque certo nomine insignitam, omnes tamen hone-
stæ actionis partes sub se complexam contemplari aggredior. Sunt
quippe Numi non pauci cum hoc lemmate: VIRTUS AVG. vel AVGG.
quos tametsi Eruditi plerumque de Virtute Bellica, seu Fortitudine,
accipiant, premendo tamen vocem Lemmatis, & ne dissonante quidem
immagine, non immerito de generali illa recte laudabiliterque agendi
voluntate, eaque constanti atque perpetua accipi possunt. Atque sic
accepta *Virtute* nihil certe in rebus humanis pulchrius est: quæ si
talis, qualis est intus, foris appareret, omnes facile in sui amorem
converteret. Verum tamen in tam infinito fatuorum hominum numero
pulcherrimæ, ac vere cœlestis hujus Deæ tanta est ignorantia, ut
Arduitis suæ potius quam Venustatis fama in Mundo crebrescat: quo
fit, ut prope terribile Nomen *Virtutis* evadat. Cæterum hæc, quan-
tumlibet pulchra sit, vana tamen est, nisi pariter sancta sit: quæ
quidem laus nulli veterum, a vera Fide exerrantium, Pietati, Justi-
tiæ, Sapientiæ, Clementiæ &c. obtigit. Honestè forsitan egerunt, non
item sanctè: quoniam DEVM aut ignorantes, aut contemnentem, gra-
tia, quæ tanquam *datum optimum, & donum perfectum, desursum est descen-*
dens a Patre Luminum, heu nimium infelicitè caruere: merito proinde ac
præmio beatæ æternitatis in cœlo fraudati, quæ tamen sola demum mere-
tur, ut ad ardua Virtutis pede inoffenso heroicoque irremisse contendamus.
PUB. Sanctè præfaris: attamen *Virtus* id demum peculiare habet, quod
menti ingenuæ vel sine præmio placeat, utque ipsa sibi est testis, ita
etiam, quod nonnemo dixit, sibi sit ipsa quoque pulcherrima merces.
Utinam

I.

Jacob. I.
17.

Utinam omnes vel *Plautum* audirent, ita clarissime, ac vere christiane perhibentum in *Amphytrione*.

VIRTUS præmium est optimum : VIRTUS omnibus

Rebus anteit profecto. Libertas, Salus, Vita, Res, Parentes, Patria, Propinqui, tutantur, servantur.

VIRTUS omnia in se habet. Omnia adsunt Bona, quem Penes est VIRTUS.

Sed finamus illos, qui periire in insipientia sua : nobis vero quod esse possit disciplinæ, eorum e Numis petamus.

II. *TULL.* Primam ergo *Virtutis* aureæ imaginem ecce tibi in *Tabula* mea II. primo loco, ex Aureo *Galbæ* numo, quem dudum *Aeneas* XII. *Cæs.* *Vicus* apud *Comitem Zantanum* nitidissime scalpro suo expressit, depictam, figura præter solitum conspicuam. *Aversa* numi utique capite *Galbæ*, ejusque nomine conspicua. *Adversam*, ut vides, occupat juvenis ex toto nudus : quia scilicet primum *Virorum* propria est *Virtus*, juxta quod *D. S. August.* *Augustinus* ad quemdem discipulorum : *Tu Vir es : ostende*, quoniam *Serm.* VIR a VIRTUTE, vel VIRTUS a VIRO. Deinde quia vera atque solida *XXVIII.* *Virtus* ad bene laudabiliterque vivendum nullis aliis præsidiis indiget quam se ipsa. Unde *Philosophorum* nonnemo docuisse fertur, tunc demum liquido constare, hominem inter sapientem atque virtute præditum, & insipientem quantum intersit, si nudos utrosque ad *Scythas* miseris, vel *Garamantas*. Tandem quia *Virtutis* æterna est cum vitiis lucta, atque ea sine *Adversario* marcet, quod *Seneca* edixit : agonem porro nudos inire, *Græcorum* æque ac *Quiritum* e more fuit. *Læva* juvenis ista hastam tenet, & *Diis* alias propriam, quia *Virtus* sata gente *Deum*, & *Potestatis* indicem, quia *Virtutem* qui tenet, inter *Principes* unus est *Princeps*. *Dextra* porro figuram gestat ligni supra latioris, infra angustioris, perque medium quodammodo scissi, nec forma rotunda sed quadrata fabricati. Novi quidem, cum id genus instrumentum sæpe in manu *Imperatorum* occurrat, dici a plerisque *Eruditis* vulgo *Parazonium*, quod idem sonat, ac parvum pugionem : a qua opinione tamen omnino

nino recedit doctiff. *Jobertus*, eo quod pugio cingulo fœmorali appendi soleat, hoc autem instrumentum, vel in manu semper, vel tergo, pharetræ in morem, appensum videatur, neque facilis ad pugnandum, hostemque confodiendum usus esse potuerit. Putat ergo, citra erroris formidinem dici posse *Sceptrum*, quo summi Belli duces utuntur, in acie impetantes. Cl. *Patinus* alicubi *Scipionem* vocat. Cl. *Libeo* suspicio erat, *Vitem* esse posse, antiquum centurionum signum, quo prælato, dispersos in pugna milites ad Aquilas suas revocarent. Ego porro, ut *Joberto* libenter largior, hoc instrumentum, si quando rotunda forma, supraque ac infra æque latum, maxime Imperatoribus tributum, recte *Sceptrum Ducale* dici. Cum vero in manu *Virtutis* illud videro, quadrata forma, ac supra latiori, per medium insuper deorsum scissa, alio abripor. Putem enim, regulam illud videri *Architectonicam*, sive *Amussim*, non incongrue posse, qua *Ædiles* utuntur, & fabri, ad murorum, lapidum, lignorum jstam rectitudinem examinandam, medio globulo plumbeo, per filum dependente. Quod ita, si per Viros Eruditissimos liceat, interim sentiam, facit, quia *Virtuti*, si eam non diserte pro *Bellica Fortitudine*, sed pro *Constanti ac perpetua* recte ibique agendi voluntate *Facultate* acceperimus, regula ejusmodi *Architectonica* pulcherrimi congruit. *Homini* quippe *Virtutem* consecrantis certe est, nunquam ex animo *Legis*, *Veritatis*, *Honestatis amussim* demittere: ad quam singula studiose exploret, quemcunque pudet errare. Lemmatis locum subit abruptis syllabis utrinque recta linea scriptum aureum nomen: *VIRTUS*. Non facile adducor, ut *Bellicam* duntaxat virtutem nudi hujus juvenis imagine depictam existimen, cui ne quidem galea est. Cæterum *Galbe* non admodum hic typus virtutis convenisse videtur, de quo *Suetonius* ait. *Quamquam multa documenta egregii Principis daret, nequaquam tam grata erant, quam invisæ, quæ secus fierent.* Aut proinde regulam virtutis præpostero usu ad actus suos adhibuit, aut suæ virtutis minus æquos æstimatores sustinuit. Id tamen e præscripto fuisse *Virtutis* certe apparet, quod porrecta ultro cervice, dixerit interfecto-ribus suis: *Hoc agerent, atque ferirent, si ita esse videretur e re Populi Romani.*

Jobert. In-
strucl. IX.
p. m. 27.

Patin. Imp.
p. 192.
Liebe
Gotb. Num
p. 361.

Sueton. in
Galb. c. 14.

PVB. Haud paulo aliam *Virtutis* imaginem apud me sistit numus III.
argenteus *Gordiani* Nepotis: cujus *Adversæ* caput hujus Principis corona
exhibet radiante, cum titulis: IMP. CAES. Marcus. ANT. onius (jux-
ta alios *Antonius*) GORDIANVS PIVS AVG.ustus. In *Adversa* jam non Tab. II.
Juvenis, sed Fœmina adstat in sago & stola, pectore tamen nuda, ca-
Num. II.
pite galeata, dextra hastam gerens, læva, tuo quidem a sensu, regu-
Pars II. E lam

Iam Architectonicam, sinistro insuper pede galeam calcans. Lemma: VIRTUS AVGVSTI. Rectior hæc Bellicæ Virtutis imago existimari posset: quæ non solum Galea ipsa munita est, sed & Galeam, hostis loco devicti, magnanima calcat. Verumtamen fœminarum molle genus Virtute masculina nonne multo inferius est? TULL. Et hic Virtutem generatim sumtam te contemplari nihil officit. Parum etenim refert, quo Virtutem sexu expresseris: semper Virtus est, & supra hominem aliquid. Immo quod imbecillior est, qui vincit, tanta illustrior Victoria. Ardua Virtus exposcit: unde recte Horatius cecinit:

Horat.
Lib. III.
Od. 2.

VIRTUS recludens immeritis mori
Cælum, NEGATA tentat ire VIA.

Si vero nihil forte fœminæ indulseris, de Pallade quid facies Beliorum æque & Artium maxima Præside. Nonne Virtutes prope omnes fœminea veniunt appellatione? Uti fœcunditas fœminarum propria est, ita ea, unde bona nobis plurima proveniunt, recte fœminea in imagiue sistimus. Virtus porro quam fœcunda est Mater omnium recte factorum? Fœminæ tamen in hoc numo tuo mollitiem Galea, quam capite gestat, omnino excludit. Hanc certe ponere nunquam iis omnibus licet, quicunque sub Virtute merentur: quoniam illos noxia voluptas, omnisque virtiorum exercitus semper tenet obsessos. Atque hostes hos internecinos, tametsi blandiendo magis quam pugnando, laceffere soleant, glorioso oppressos triumpho cassis altera innuit, quem Virtus pede heroico calcat. Sic egit Gordianus Pius, ætate quidem juvenis Princeps, ad senum tamen invidiam Virtute decorus.

IV.

PUB. Vitellio certe ruborem incutere is maxime poterat, cuius in numo apud me æreo magno, attamen, ut vereor, sublesto, denuo typum Virtutis, una & Honoris contueor. Caput Adversæ laureatum hos titulos fert: Aulus. VITELLIVS GERMANICVS IMP. AVG. P. ont. M. ax. TRIBUN. Potestate. In Aversa à dextris quidem adstat fœmina semidiscincta, hastam dextra, læva Cornucopiæ gerens, pede sinistro galeam calcans. Ex adverso autem stat Vir habitu militis in chlamide, galeatus, hastam sinistra, dextra gestans amussim, immo veluti coxæ imponens, pede vero testudinem calcans. Epigraphe: HONOS ET VIRTUS. infra: S. C. TULL. Spuriæ manus esse tuum hunc numum oculus facile prodit, ad veri tamen ectypon confictus: Pingitur enim non solum apud Comit. Zantæum: sed & Doctissim. Jobertus ad eum provocat, ubi Pa-
ra

razonium rejicit, quia Virtutis imago instrumentum hoc non gestat hic solum, sed & genu sustentat, ut proinde pugio credi non possit. Quamvis autem hic numus apud *Vitellium* veri elogii spartam minime tueatur, eleganti tamen ac perutili subservit apud nos disciplinæ. PVB. Testudinis inter omnia me plurima admiratio tenet. TULL. Eam proinde omnium primo expediam. Calcat eam *Virtus* in hoc numo (nisi fefellerit artifex) quia lentos ejusdem pigrosque gradus cane pejus & angue refugiat ille, necesse est, qui in stadio *Virtutis* decurrit: ibi enim non progredi regredi est. Quod maxime illis dicimus, qui ad veri *Honoris* aliquando scandere culmina postulant: quò certe alia, atque *Virtutis*, semita non ducit. Teste *Plutarcho*, cui & *Valerius Maximus* consentit, *Marcellus Templum HONORIS ET VIRTUTIS*, a se ex manubiis (i. e. spoliis hostium) *Siciliensibus exstru-ctum*, dedicare cupiens, a Pontificibus impeditus, quod ii non recte una æde duos Deos includi dicerent, priori Templo alterum adiacere cepit, ægre ferens id impedi-menti, ac velut in omen trahens. Hic vero Numine contigit, geminas has ædes ita construi oportuisse, ut ad Templum HONORIS accedi, nisi per Templum VIRTUTIS minime posset: manifesto documento, verum Honorem sola merce Virtutis venalem esse. Quam bene itaque conveniunt, & in uno hoc Numo morantur HONOS & VIRTUS? Illum quidem plenum Copiæ cornu, quod non tam fruges, quam coronas & infulas dignitatum effundat, recte exprimit: uti nec galea calcata abludit. Hanc enim vel contemplari possis, ut Nobilitatis insigne: vel quia calcatur, inanis gloriæ typum, qua multi non nisi sua stemmata jactant, Majorum duntaxat Virtute, non sua illustres. Putidum Honoris hoc genus a vero Honore tantum certe distat, quantum ab homine pisticus, a luscinia cicadæ. Cum vero HONOR Romanis Deus fuerit, Conjugem ei Reverentiam dedere, & Filiam Majestatem. Canit enim in Fastis *Ovidius*:

Donec HONOR, placidoque decens REVEREN-
TIA vultu

Corpora legitimis imposuere thoris.

Hinc fata MAJESTAS, quæ Mundum temperat
omnem,

Quaque die partu est edita, Magna fuit.

PVB. Amo hunc numum, quamvis pullum ovo recenti exclusum, disciplinæ causa: qui vero sequuntur, Pietatis typi, me sibi penitus rapiunt.

V. TULL. Priusquam ad illos accedam, commemorandus apud te mi-
 P. *Erasm.* hi est Numus, in supra laudata *Dissertat. Vienn. de Num. Vitios.* vulgatus
Frölich. e prædivite Cimelio *Graneliano*, idque nuper admodum, qui est *M. Au-*
S. J. p. 20 relii Cæsaris, atque esse æris magni, integer & elegans laudatur. *Adver-*
sam caput ejus nudum exornat, cum titulis: AVRELIVS. CAESAR. AVG.
usti. PII. F.ilius. COS. *ul.* In *Aversa* adstat fœmina, quæ dextra qui-
 dem frondem aliquam ostentat, & *Spei* in morem læta adspicit, fini-
 stra vero Cornucopiæ gestat. Penes S. C. circum scribitur: DES. NOS.
 Edic jam, Publi, quid in hoc lemmate mysterii credis subesse? PVB.
 Mysterii dicis? an doli magis? aut vero erroris atque incuriæ? Postre-
 mum certe reor, & vereor, hoc ipso, quod in exemplum numi vitiosi
 hic præfens numus adducatur. Errorem tamen tam subito non assequor.
 TVLL. Erudite illum ac facile, & verosimillime retegat Cl. Author
 supra laudatæ singularis ac perutilis *Dissertationis Erasmi Frölich*, dum
 ait. Pingitur apud Com. *Mediobarbum* ejusdem *Aurelii Cæsaris* nu-
 mus argenteus, cum figuris plane iisdem utraque in parte. Epigraphæ
 autem *Adversæ* sic habet: AVRELIVS CAESAR AVG. *usti.* PII. F.ilius.
 COS. *ul.* DES. *ignatus.* In *Aversa* vero legitur: HONOS. Indubitatum
 itaque fere est, Artificem, qui ad exemplar numi argentei hunc æreum,
 quo de loquimur, efficere debuit, T O DES. vel oblitum esse scalpere
 in Antica, vel anteriores voces tam grandibus characteribus formasse, ut spa-
 tium pro DES. deficeret. Hinc syllabam hanc distulisse in Possicam: inter-
 pellatum vero in labore suo, alioque avocatum, tum denuo redeuntem, obli-
 tum syllabæ DES. ex *Adversa* huc dilatæ & opinatum, se jam T O HO. scalp-
 sisse a dextris, superaddidisse T O NOS, vitiumque proinde hoc numo intulisse.

V.

PVB. Poterat hic error, commodum sic reiectus, multis crucem
 ingeniis figere, nimium in re Numaria religiosi. Mihi interim, fa-
 teor, sæpenumero visum, veteres illos artifices, quantumvis arte ex-
 cellerent, communes tamen hominum manes passos esse una cum no-
 stris. Cito nos oblivio subit: cito distrahimur ad alia, maxime dum
 ex condicito & pro pane laboramus, ubi sæpe contingit, ad Artem nos
 quodammodo invitos esse, neque laborem, nisi imperaret necessitas,
 suscepturos. Hic certe mens libere vagatur: manus vero usu quodam-
 modo jam assueti laboris dextere tamen operantur. Quod si vero etiam
 opus quod agimus, nostræ sit, ac liberæ electionis, illudque tota men-
 te aggrediamur: nihilominus tamen sæpe sæpius vel summa nos etiam
 industria fallit. Quotidie plectimus ista in nobis: quomodo ergo roma-
 nis illis artificibus adeo dextrum adfuisse Jovem undique credamus,
 ut quidquid demum eorum exiret e manibus, Mercurius esset? TVLL.

Audi

Audi hoc loco ipsum Cl. Frölichium, ita eruditissime, licet paulo prolixius, differentem. „ Aliquos in Antiquo ære argentoque signato Monetarium errores certis indicibus deprehendi, neminem esse Antiquitatis peritum puto, qui vocet in dubium. - - Sunt equidem nonnulli, arguto ingenio, qui, quæ alii Monetariorum menda, aut libere appellant, aut merito suspicantur, ipsi arbitrentur mysteria. Hic enim vero eruditionis, & imaginationis fecundæ vim omnem exerunt, novas vestustatis eruendæ semitas rimantur, & ingenii ductum, ut cum Poeta loquar,

*F. Frölich
Dissert. de
Num. Viti-
os. p. 9. seq.*

Quaque est difficilis, quaque est via nulla, sequuntur. *Ovid. Metam. L. III.*

„ Hi conjecturis quibusdam freti, in eos diserte declamant, qui Monetarios veteres erratorum sæpius arguunt, oggeruntque hæc talia. Si Monetarios veteres erroris illico postulare fas sit, vix quidquam reconditi expeditum iri: esse hoc, aut ignorantiae, aut fœcordiæ effugium: ita nodum oblatum scindi, non solvi: instaurari denique hic etiam posse querelas illas *Thucydidis* aientis: Ita molestiæ expertem plerique esse volunt *Inquisitionem Veritatis*, & ad facilia & magis parabilia, sese lubricius convertunt. E. converso alii illam arguti ingenii laudem nihil penſi habent, dum ad veritatem propius accedant modo: ad quam neque difficiles aditus horrent, neque faciles aspernantur. De numerum vitiis neque solliciti sunt, ut satis manifesta excusent: neque nimium securi, ut ambigua illico damnent, quando in re Numaria item

„ -- -- -- -- -- peccant
„ Securæ nimium, sollicitæque manus.

*Martial.
L. XIV.*

„ Ubi ratio major, & numerum consensus, ad Monetarium damnandum, quam ad excusationem novitatis & mysterii plenam extorquendam facit nodum scindere malunt, quam in scirpo quærere, Quæ certo comprobare possunt, explicant: de nonnullis dubitant, & conjecturas, si quas haud vanas fecere, conjecturas, non Oracula, haberi volunt. De quibusdam candide profitentur, se ea nescire: cum existiment, sapientiæ laudem non exiguam esse, scire, quantum nescias, & quantum scire non possis. Itaque, si quis est, qui se penetrasse credat omnia, maxime, ab eo dissentiunt maxime, qui fortasse

*Horat. Epist. L. II.
Ep. 1.*

Quod necum ignorat, solus vult scire videri.

VII. *PUB.* Belle non minus, quam argute hæc dicta (ab Eruditiss. suo Authore, merentur certe ab omnibus rei Numariæ Veteris curiosis studiose legi, atque expendi. Unde gratulor mihi, abs te ea audisse, memori mente a me reponenda. *TULL.* Non facile a quopiam solide posse ego quoque arbitror: nisi quis tanta fuerit religione, ut omnino sibi persuadeat, committere nunquam, uti debuisse ita & voluisse Quirites, ut Numi fallentes, etsi in illis errare artificii proclive fuerit, in publicum spargerentur. Nonne enim Authoritate publica excusi, Triumvirorum Monetaliæ curæ & inspectioni commissi, ac Senatus denique consulto, maxime, si de æreis loquamur, confirmati, ac quodammodo approbati sunt? Unde credendum omnino, Sacrum illum Senatam, atque Triumvirorum Collegium, eo ipso, quod numi publicæ erant Gloriæ Romanæ tabulæ, erroribus Artificum ita cavisse, ut si numi quidem, horum vitio, aut imagine, aut titulo, fallerent, vel emendari typaria, vel confringi, vel vetari subito mandarint. Contra si dixeris, forte non semper errores tam illico observatos fuisse: licebit reponere, verosimillimum videri, omnium primo excusa recentis moduli numismata, priusquam plura exempla in vulgi manus devenirent, Triumviris, atque ipsi forte Senatui fuisse oblata: a quibus inspecta utique, & explorata, Vitium suum subito, fateri debuerant. Sed huiusmodi ultro citroque jactari infinites queant, Veritatis permodico, aut nullo penitus lucro, nisi & detrimento. Oscitare, sicuti artificii, ita & Triumviro subinde contingere potuit: ne sexcenta, quæ nostræ industriæ evenire indies possunt, obstacula commemorem. Antiquum est illud:

-- -- Quandoque bonus dormitat Homerus,

Numos cum vitio, antequam illud notaretur, magno fortassis jam numero excusos, unde demum scimus abjectos omnes, rursusque conflatos fuisse? Id, quod equidem fieri, ipsa in Artificibus errandi frequentia interdixisse, non immerito videatur. *PUB.* Obsecro te, mitte ista jam tandem, quæ nemo definiet: dudum nos *Pietas* vocat, in Numis spectanda.

VIII. *TULL.* Chorum Virtutum non immerito ducere *Pietas* videtur, de qua vulgo etiam ferimus: *Pietas ad omnia utilis.* Comminiscitur *Ovidius*, Belides seu Danaes forores, ob maritos suos occisos, eo supplicii genere perpe

perpetuo damnatas, ut dolium, rimis undique hircens, perpetuo aquis
opplere casso labore cogantur.

Affidue repetunt, quas perdant, Belides undas

Ovid. Me-
tam. L. IV.

Canit Poeta. Idem infeliciter sane agunt ii omnes, qui *Pietatem* negle-
cti ducentes, laboribus operaque inutili sed diu noctuque fatigant, cælo
invito: *Affidue repetunt opes, quas perdant.* Contra vero, vel *Livio* ethni-
co teste, *Omnia prospera eveniunt colentibus DEUM, adversa spernentibus.* Liv. L. V.
Maxime vero Principibus nunquam excitat ingenua illa, & minime servi-
lis, tametsi servi, vox apud comicum:

-- -- -- Ubi non est Pudor,
Nec cura Juris, Sanctitas, PIETAS, Fides,
Instabile Regnum est.

Senec. in
Thyest.
Act. II.

Ante omnia tamen tibi observandum, quod quidem jam olim obiter
te admonui *Exercit. Proæm. Dial. XIV. n. 2.* Romanos in Græci voca-
buli *εὐπίθεια* locum *Pietas* dixisse, hocque postea nomine, æque ac Græ-
cos, promiscue usos esse. Unde pro variis quidem officiis, quibus jam
DEUM, jam Parentes, Liberos, & Agnatos, jam Patriam ac cives, jam
miseros omnes *Pietas* colit, nunc Religioni, nunc Amori, nunc Fidei,
nunc Misericordiæ æquivalet. *Pietas* in Deum, eadem fere cum religio-
ne, non hujus est Partis II^æ sed IV^æ. *Pietas* in parentes ac san-
guine junctos, alias Amor quoque dicta, Consulari e numo uno & al-
tero, huc advocato amplioris doctrinæ gratia, se tibi exhibebit. *Pietas*
in patriam ac cives, quæ Fides quoque appellatur, ac proprie ad Prin-
cipes attinet, locum hic proprium fortitur. *Pietas* tandem erga miseros
& egentes, Misericordia vulgo, non hic, sed paulo infra, ubi de Li-
beralitate Augustorum differemus, in scenam prodibit.

PUB. Nempe bene docet, qui bene distinguit: parum contra in IX.
rebus singulis videt, qui pervadere universa se posse in ictu oculi præ-
sumit. TULL. *Pietatem* jam olim idem, quod Amorem, fuisse, quem
natura mutuum parentibus ac liberis, cognatis agnatisque congenit,
Cicero reddidit testatum, alicubi sciscitatus? *Quid est PIETAS, nisi Vo-* Cicero. pro
luntas grata in parentes? Hinc *Pius* *Æneas* dictus, & *Pii* fratres *Catinenses*, *Planco*
de quibus postea: *Oppius* quoque *Metellus*, & *Sext. Pompeius Pii*, im- c. 33^a
mo-

Spanhem.
Tom. II.
p. 430.

mo *Pietas* appellati, infert Ill. *Spanhemius*: præterea in Numis sæpe Matres cum infantibus exhibitæ, addito lemmate: PIETAS AVG. Quæ infuper publicæ Tabulæ *Pietatem* mutuam, five Principis in Senatum & Populum, vel econtra horum in illum, tanquam communem Parentem, non infrequenter describunt. Quem in sensum *Plinius* ad *Traianum* scribebat: *Erit PIETATI SENATUS cum Modestia PRINCIPIS felix, speciosumque certamen.* Hæc compendio sequentibus numis præmittere libuit: quorum

Plin. Pa.
neg. C.
LXXIX.

tu quidem vix unum ac alterum tenes, ego vero studiose tibi selegi, ut profectus tuus tanto amplior esset. Horum singuli te jucunde erudiant. *PUB.* Ipsa, quam oculis jam dudum præcurri, cum imaginum in his numis, tum lemmatum singularitas, eximium quid atque peculiare mihi illico spondens, animum meum mira in singulis rite sapiendi cupidine accendit.

X.
LiebeGoth
Num. p. 22.

TULL. Denarium ergo hunc tuum argenteum sume in manus, aureo illi *Gazæ Gotho-Fridericianæ* plane consimilem, atque *Adversam*, a me non pietam recense. *PUB.* Caput hic nudum specto *M. Antonii* Triumviri, & ab occipite lituum auguralem, cum elogio: *M. arcus. ANTONIVS. IMP.erator. IIIVIR. R. ei. P.ublicæ. C.onstituendæ.* *TULL.* Probe vidisti, atque legisti: ad *Aversam* jam perge. *PUB.* Stat ibi fœmina, dextra acerram, five parvulum vasculum, cui in sacris erat usus, uti nobis thuribuli aut naviculæ, gestans, sinistro brachio *Cornucopiæ* sustentans, cui ciconiæ geminæ insistant, rostris ad se invicem converfis. Lemma est, transversa linea hinc & inde pone fœminam descriptum, literis quidem *T. & A.* contractis: *PIETAS COS.ulis.* *TULL.* Non ita, sed *PIETAS. COS.ul.* legendum: etenim *Pietas* hic non appellativum est nomen, sed proprium verumque cognomen *Lucii Antonii*, quem *M. Antonius* fratrem habuit, quique Consul fuit. Plures olim ac diversæ variis

Distil. In. fuere Appellationes, ut Quintilianus advertit, quæ femina positione mares sit. L. I. significabant. Sic Vitellius IMP. rebus suis extremis arctissimisque præsidium, licet inane, quæsiturus, Suetonio teste, Concordiæ nomen recipit. c. 4. Phocio Bonitas, non bonus, Sulla Felicitas, non felix, appellabantur: quod ex Cl. Perizonio Ill. Spanhemius observat. T. Vitel. c. 15. Spanh. ubi supra p. 75. lit autem Lucius, M. Antonii frater, qui An. Urb. Cond. Dio Coccei L. XLVIII

p. 360.

Pietatis, referente Dione, maxime propter Pietatem erga fratrem: una enim cum Fulvia, Marci fratris uxore, eo animo rempublicam tractavit, quasi cum Marco fratre Triumviro laboraret. Atque idcirco Pietatis imaginem numis suis adhibuit: cui, quatenus Deum colit, Acerra plane congruit: quate-

quatenus vero Amorem erga cognatum sibi sanguinem innuit, Ciconiæ elegans symbolum præbent. Mira namque de Ciconia, quæ *Ambrosio* dicitur *Pia Avis*, *Petronio* vero *Pietati-cultrix*, rerum naturalium curiosi narrant: præcipue quanta cura, quanta sollicitudine proles harum avium effectos suos parentes alant, foveant, portent, atque reportent. De quibus proinde, tergora sua senibus parentibus pie supponentibus, eleganter cecinit recentior Poeta:

Non gravat iste labor volucres, relevando parentem:
Scilicet alatus pondera nescit AMOR.

S. Ambros. Hexamer. L.V. c.16. Petron. in Satyr.

Salvator Carducci. Canon. reg. in Emblem.

Sed & id quoque hoc in numo te cum Cl. *Liebe* diligenter animadvertere velim, *Pietatem* cum *Cornucopiæ*, solito alias *Fortunæ*, aut *Felicitatis* Symbolo, hic comparere: ut adeo utriusque hic imaginem expressam esse existimari possit. Bello hoc documento est ejus, quam supra attuli, sanctioris philosophiæ: *Pietatem* nimirum *ad omnia utilem*, vere tandem redere *felicem*.

Liebe unde supra.

PUB. Secundus, in quo *Pietatem* expressisti, numus, ejusque plasmate me donasti, commonet me alterius apud me subærati, quem *Exercit. Procem. Tab. IV. n. 1.* pinxisti, & exposuisti *Dial. XIV. n. 2.* quique est *M. Herrennii*, hinc cum *Capite Pietatis*, inde cum *Æneæ*, patrem ex incendio Trojano subducentis, imagine. Nam & hic pariter *Aversa* quidem habet *Caput nudum Augusti*, cum nomine Græco: ΕΠΗ-ΣΤΑΙΩΝ. (*TULL.* Latine dic: *SEGESTANORUM.*) *Aversa* rursus Trojanum illum Heroem *Aeneam* redhibet galeatum, ut lævo brachio *Anchisen* patrem seniculum gestat, dextra extenta *Palladium*, seu parvulam *Palladis* imagunculam, sequente eum *Julo* tenero filiolo. Epigraphe nulla. *TULL.* Pro *Palladio* maluissem, cum Cl. *Patino*, qui & idem hunc medii æris numum pinxit, dixisses *Penatum* aliquem, i. e. deorum eorum, dearumve, quibus domi a privatis cultus impendebatur. De occasione *Numi* hujus sic excudendi audi *Festum* apud laudatum Cl. *Patinum* ita fere scribentem. „ *SEGESTA* quæ nunc appellatur, oppidum „ est in *Sicilia*, quod videtur *AENEAS* condidisse, præposito ibi *EGESTO*, qui eam *EGESTAM* nominavit. Sed præposita est litera *S.* „ ne obscæno nomine appellaretur: ut factum est in *Malevento*, quod „ *Beneventum* dictum est. „ *Paulo* aliter *Servius* narrat, nimirum: *EGESTAM*, *Hippotis* filiam, ne belluæ objici deberet, a patre navigio im-

Festus apud Patin. Imp. p. 36.

positam, ventisque ac procellis permissam, deinde ad Siciliam delatam esse, ibique a *Criniso* fluvio, in ursum, aut canem verso, vitiatam. Edidit EGESTUM, qui quidem *Virgilio* ACESTES dicitur, quique postea Civitatem, pro Trojanis conditam, ex matris, suoque nomine EGESTAM dixit, hodie SEGESTAM appellatam. Sive vero hæc Urbs *Æneam* ipsum Conditorem habeat, sive *Egestum*, qui eam pro Trojanis struxerit: Templum certe *Æneæ* apud eam existitisse memorat *Dionysius Halicarnassæus*. Unde non mirum, *Segestanos* in Numis suis *Æneæ*, patrem e discrimine eripientis imaginem, quæ hanc ejus *Pietatem* Mundo æternam redderet, signasse. Qui etiam typus ad honorandum *Augustum* perappositus erat, tum ut eum a *Pietate* laudaret, tum ut Gentem Juliam, in quam a Jul. Cæsare adoptatus erat *Augustus*, & quæ originem suam ad *Æneam* retulit, una pariter veneraretur.

XII.

PUB. Mira suis sub imaginibus celant Numi: quæ deinde Historia, etiam fabulis involuta, elegantissime reteggit. Hujus ope jam etiam pergrati aliquid cognoscere spero sequenti ex typo mediæ magnitudinis, oppido mihi placente. *TULL.* Hunc eundem numum Ill. *Sphanhemius* modulo fere æquali, Cl. vero *Patinus* Denarii forma, expressere. *Aversa* Caput nudum reddit, hinc cum Lituio Augurali, inde cum Urceolo, Pontificatus solito caractere, & elogiis: *MAG.nus. PIVS IMP.e.rator. ITER.um.* Contendebat *Doctiff. Ursinus*, expressum hic esse Caput *Sexti Pompeii*, cui & *Pii* cognomen proprium, quia Patris *Cnei Pompei Magni* necem strenue ultus est, & illis, qui propter patrem per Triumviros proscripti fuerant, tutissimum asyllum præbuit. Is namque Imperator sæpius in historia, Pater vero, non nisi semel tantum dicitur. Sed *Patino*, *Spanhemio*, *Libeo* testibus, universus Antiquariorum Senatus in hoc Capite *Cn. Pompeium Magnum* patrem agnoscit, quantumvis elogia addita ad *Sextum* filium pertineant. *Aversa* in medio quidem Neptunum sistit, corona radiante tectum, dextrumque pedem navis proræ imponentem, cum fronde in dextra, tridente in sinistra, ut plasma tuum habet: quod vel ideo suspectæ manus artificium, vel e numo spurio formatum fere subolet. Apud *Spanhemium* enim, & *Patinum*, uti minor est modulus, ita figura hæc mediæ loco frondis, aut Corallium, aut Acrostolium potius, solemne in prora navium ornamentum, tenet, tridente penitus omisso. Hinc & inde Neptuno adstant Juvenes duo nudi, quorum alter patrem suum, matrem alter humeris gestat, & aufert. Typus Juvenes isti sunt *Pietatis*, quibus, *Strabone* teste, *Amphinomi* & *Anapix* nomina erant, vulgo autem *Catanensium*, alii ajunt

Spanhem.
Tom. II.
p. 184.
Patin. Fa-
mil. p. 219.
Tab. II.
Num.

Strabo
L. VI.
p. 490.

ajunt *Catinensum Fratrum* : quia *Catana*, vel vero *Catina* in Sicilia, prope *Ætnam* montem, degebant. Quo sub monte *Typheum Gigantem*, Jovis fulmine prostratum, cubare, dumque membra movet, efficere, ut *Ætna* ignem evomat, Poetæ fabulantur. Hi proinde Fratres, ut narrat *Strabo* ante laudatus, a *Neptuno* aliquando præmoniti, fore, ut *Mons Ætna* flammæ terribiles, quæ *Catinam* vicinam exusturæ essent, eructaret, ingruente jam malo, parentibus in humeros suos sublatis, præfenti periculo incolumes eosdem subduxerunt : inde ab omni Antiquitate in exemplum *Pietatis* assumti. Quocirca de *Catina* ita *Silius Italicus* cecinit :

Tum CATINE, nimium ardenti vicina Typheo,
Et generasse PIOS quondam celeberrima FRATRES.

Sil. Ital.
L. XIV.
v. 198.

Hos porro argento suo signavit *Sext. Pompeius*, cum cognomen suum *Pii*, quo gloriabatur, ut supra audisti, affymbolo typo celebrare, neque tamen *Æneam*, Gentis *Julia* sibi invisæ Antesignanum, exprimere vellet. Haud enim ignorare te puto, *Julium Cæsarem* non nisi super stratum *Pompeium* Augustæ postea Monarchiæ fundamenta vere cruenta jecisse. Sed etiam legere, quæ numo inscripta sunt, oportet. Et tuo quidem in plasmate sic circum lego : PRAEF.ectus. CLASS.is. infra : ET. ORAE. MAR.itimæ. EX. S.enatus. C.onfulto. Attamen apud *Cl. Patinum* æque, ac *Ill. Spanhemium* hæc verba situm alium tenent. PRAEF. enim supra scribitur : circum nihil : reliqua omnia infra : novo fere sublestæ fidei apud plasma tuum periculo. Interim de *Sexto Pompeio* ita *Velleius Paterculus* scribebat. „ *Murcus*, qui classi
„ & custodiæ maris præfuerat cum omni commissa sibi parte exercituum,
„ naviumque, SEXT. POMPEIUM, *Magni* filium, qui ex *Hispania*
„ reverentes, *Siciliam* armis occupaverat, petit. - - Quem (videl.
„ *Sextum*.) SENATUS, pene totus adhuc e *Pompeianis* partibus con-
„ stans, post *Antonii a Mutina* fugam, eodem illo tempore, quo *Bru-*
„ *to*, *Cassio*que transmarinas provincias decreverat, revocatum ex *Hi-*
„ *spania* - - - in paterna bona restituerat, ORAE MARITIMÆ
„ PRAEFECIT. „ Illustri hoc testimonio inscriptionis quoque cau-
sam perspicue redditam habes. Jam a Consularibus Numis ad Augu-
stos redeamus.

Vellei. Pa-
terc. L.II;

PUB. E tribus, quos pinxisti, solum ultimum ego teneo : reliqui
multo præstantiores undenam a te petiti sint, quidque reconditi habeant,
audiam

XIII.

Spanh.
Tom. II.
p. 437.

Dio L.
LXII.
p. 754.
Id. ibid.
p. 793.
Tacit. An-
nal. III.
c. 16.
Sueton. in
Vitell. c. 3.
Lamprid.
in Commod.
c. 18.

Tab. II.
N. VII.

Jobert.
Tab. VII.
n. 4. & p.
n. 155.

XIV.

audiam lubens. *TULL.* Amplissime doctissimeque pro more differens de Titulo *Pii* in Numis Augustis Ill. *Spanhemius*, ut confirmet, *Pietatem* crebro usurpatam esse pro Amore, seu Principis in patriam, Senatium, ac Populum, sive horum vicissim in illum, primum a contrario arguit, ajens. *Ασβεια*, sive *Impietas*, dictum esse de crimine Majestatis in Principem admissio, perhibente *Dione* de *Tito* Imperatore mitissimo, eundem in *Crimen Impietatis* inquiri noluisse: quemadmodum & Pater ejus *Vespasianus*, eas, quæ vocantur *Impietatis damnatorum*, accusationes sustulisse, ab eodem Scriptore dicitur. Ex *Tacito* deinde inducit *Pisonem* loquentem: *Vixisse me, Cæsar, cum FIDE adversum te, neque alia in Matrem tuam PIETATE.* Statuam quoque *Lucio Vitellio*, Imperatoris *Vitellii* patri in rostris erectam juxta *Suetonium*, cum hac Inscriptione: **PIETATIS IMMOBILIS ERGA PRINCIPEM.** Neque ex *Lampridio* diffimulat, cum *Severus Pertinax* Imperator inauguraretur, faustas inter Patrum acclamationes illud quoque ingestum: **PIETATI SENATUS feliciter!** Mox numos *Antonini Pii*, *Commodique* commemorat, cum imaginibus Imperatoris atque Senatus togatis, & epigraphe: **PIETATI SENATUS.** Tandem insignem maximi moduli numum *Galbæ* Imp. subjungit, hic a me tibi pictum: cujus *aversa* circum Caput ita inscripta: **SER.gius. GALBA. IMP.erator. CAESAR. AUG. P.ont. M.ax. TR.ibun. P.otestate.** In *Aversa* stat Imperator paludatus, quem adstans Senatus togatus, sinistra lauri ramusculum gestans, dextra, veluti imposta lauro coronat. Lemma: **SENATUS PIETATI AUGUSTI.** infra: **S. C.** Subdit vero vir Illustris, facile alias videri posse, excusum, atque ita inscriptum hunc numum fuisse, ob adoptatum a *Galba* *Pisonem*, *nobilem utrinque*, & in quo factio *Favor Patrum* aderat, tradente *Tacito*. Neque enim exiguus est in patriam Amor Principis, si de Bono Successore sollicitus, eam etiam post fata sua & bene sperare vult, & habere. Ait tamen fere obstare breve illud quatuor solummodo dierum, Adoptionem hanc inter, & cædem *Galbæ* ab *Othone* procuratam, intervallum. Cæterum mox ibi alterius ingerit numi mentionem, in quo duorum Principum *Pupieni* & *Balbini* Concordia, qui mutuo dextras jungunt, hoc lemmate honoratur: **PIETAS MUTUA AUG.ustorum.** A quo vero non abluere puto alterum eorundem Principum numum: cujus partem *Aversam* pingi curavit *Cl. Jobertus*, ubi nil præter manus junctas videas, cum epigraphe: **AMOR MUTUUS AUGG.ustorum.** Ubi vides *Pietatem* non de Amore solum, sed etiam de *Concordia* acceptam fuisse.

PUB. Tam multa hic de *Pietate*, ut Amori mutuo Principis ac Subditorum convenit, ex Ill. *Spanhemio*, Viro, & Eruditione pariter sum-

summo, atque iudicio, & candore in re Numaria penitus eruenda spectatissimo, unum in numerum congeffisti, ut penitus hanc Virtutem introspeffisse tibi quidem videar. Eum tamen, qui sequitur, numum, uti non obvium, ita elegantis pariter esse disciplinæ, facile arbitror. *TULL.* Bandur. Biblioth. Numar. Edit. Ham. burg. p. 9. Eundem ego tibi fide interim *Antonii Zantani* Comitis & Equitis, qui, teste Cl. *Bandurio*, inter primos Numis Augustorum vulgandis sedulam curam adjecit, ad lineas artifices *Aenæ Vici*, quo ille usus est, depiuxi. *Adversa a Vico* non picta Capite *Titi* utique nitet, ac nomine. In *Aversa*, si *Zantanum* sequi liceat, media stat Mater *Domitilla*, utriusque filii, *Domitiani* a dextris togati, *Titi* a sinistris pari habitu, cum hasta, imperii Augusti, quod gerebat, indice, adstantium dextras amice conjungit, vul- Zantan. XII. Cæss. Tit. 31. Tab. II. N. VIII. tu in *Titum* converso. Lemma: PIETAS AUGUSTA. Infra: S. C. Expositiones Numis suis *Zantanus*, erroris periculo deterritus, nullas appo- Spanhem. Tom. II. p. 285. suit, ita fatus in fine Præfationis secundæ: *Apertam, ut ita dicam, hujus Theauri cellam relinquam: in eam quisque divitias ingenii & eruditionis suæ, sudoribus & laboribus partas, condere poterit. Sed nec ab alio quoquam laudatum, sive expositum hunc numum alicubi reperi: ejus proinde cavere integræ fidei haud possum. Mediam interim mulierem, ut dixi, in Indice saltem Zantanus voce Pietas, appellavit Domitillam, amborum fratrum Matrem: quæ cum velata sit, jam Divam illam exhibet, si ipsa sit: quoniam jam defuncta scribitur, priusquam marito Vespasiano imperium obtigerat, a filio postmodum Tito imperante, & Divæ, & Augustæ honorem consecuta: quod me rursus docet Ill. Spanhemius, invito li- cet Cl. *Harduino*. Quod si ita sit, ac *Domitilla* hic vere adstet, parum absum, ut insuper credam, in *Adversa* quoque non *Titi* Caput, sed hu- jus Augustæ Matris suæ comparere, cum elogiis: DIVA DOMITILLA AUGUSTA. Qua quidem cum epigraphe Numos duos, a Cl. *Vaillantio* productos, commemorat *Spanhemius*: quorum alteri in opposita parte inscriptum sit: PACI AUGUSTAE: alteri: PIETAS AUG. quibus vero cum imaginibus, ibi Vir Illustris altum flet. Addit tamen, hos numos probi omnino comatis a *Vaillantio* haberi: cum alias plures numi, *Domitillæ* inscripti, sublesti habeantur, *Harduino* ita interim rigido, ut omnes damnet. Cui porro hujus numi *Aversa* sola inspicienda datur, ubi nulla *Domitillæ* mentio, mulierem velatam credere vel posset esse *Vestæ*, aut *Pietatis*, aut *Concordiæ* imaginem. Viri vero togati, quorum dextras fœmina conjungit, an vere *Titus* ac *Domitianus* fratres, sint, ex tripode pronuntiare non possum: credo tamen interim *Zantano*. Cur vero dextræ eorum junctæ? Causa forsitan latere possit in his *Suetonii* de *Tito* verbis, quæ præterire hoc loco nolui. „ Fratrem (puta *Domitia-* Sueton. in Tito c. 9. num)*

„ num) infidiari sibi non desinentem, sed pene ex professo sollicitantem
 „ exercitus, meditantem fugam, nec occidere, neque seponere, ac ne
 „ in minore quidem honore habere sustinuit: sed ut a primo imperii
 „ die, consortem successoremque testari perseveravit: nonnunquam se-
 „ creto lachrymis, & precibus orans, ut tandem MUTUO ERGA SE
 „ ANIMO vellet esse. „ Quæ major a *Fratre in Fratrem PIETAS*,
 vere *Augusta*, Imperatorem, sui nimirum undique potentem decens, ex-
 spectari unquam possit? Hac tanta vero *Titum* fuisse, Historia testis est:
 tametsi hic numus aliam quamlibet ob causam sic excusus, aut plane sub-
 lectus esset.

XV.

Tab. II.
N. IX.*Patin.**Imp. p. 359.**Sparhem.**Tom. II.**p. 313.*

PUB. Pulchre coniecisti. Sed certior est numus, qui nobis restat, *Pietatis* imagine clarus, quem ipse ego in ære parvulo teneo. *Adversa* caput fœmineum exhibet, haud multum crine tortum, fastigiolo tamen quopiam simpliciore ornatum, cujus nomina sunt: *FL.avia. MAX.ima. THEODORA. AUG.usta.* Retro vel illa eadem, vel alia fœmina stat, infantulum gestans, & uberi admovens, cum lemmate: *PIETAS ROMANA.* Infra: *TR. eviris P.ercussa. TULL.* Pingunt hunc numum, majori quoque forma, etiam *Cl. Patinus,* & *Ill. Spanhemius*: qui posterior plurimum etiam similium memoriam ingerit, quantumvis imagines variant. Omnes autem *Pietatem* sine dubio Matrum Augustarum suos in filios commendant, ut reipublicæ magnopere proficuum: quandoquidem filii Principum spes quodammodo, & salus subditorum esse creduntur, si virtutem a Patribus in se traducem, cum lacte veluti matris, & fugant, & teneant. Lacteam in cœlo viam, sive semitam stellis perpetuis maximo numero collucentem, fingunt Poetæ e sparso Junonis lacte sideribus con-
 stratam. Matres Augustæ vere *Piæ* cum fuerint, probitatemque ac virtutem, una cum lacte, filiis suis ex ubere propinent, quam felix, quam serenum erit reipublicæ cœlum, non modo tot stellis, quot Matres Augustæ filios genuerint, verum & totidem solibus condecorandum. Præcipui vero in hoc numo ponderis esse videtur, quod *PIETAS* hic *ROMANA*, quasi per Antonomasiam, seu excellentiam scribatur. Multum namque supra modum tribuerunt sibi Quirites, seque in omni demum genere rerum honestarum, ac laudabilium, cæterorum hominum veluti normam, formamque credidere. Labet in rei hujus testimonium, & nonnullam numi præsentis illustrationem, adducere *Plinium*, ita magnifice loquentem. „ *PIETATIS* exempla infinita quidem toto orbe exstite-
 „ re: sed *ROMÆ* unum, cui comparari cuncta non possunt. *Humilis*
 „ in plebe, & ideo ignobilis puerpera, supplicii causa carcere inclusam
 matrem

Plin. Hist.
*L. VII.**p. 36.*

„ matrem, cum impetrasset aditum a janitore, semper exclusa (i. e. prohibita) ne quid inferret cibi, deprehensa est, uberibus suis alens eam. Quo miraculo *Matri* salus donata est *Filiæ* PIETATE, ambaeque perpetuis alimentis: & locus eidem consecratus est DEAE, C. Quintio, M. Attilio Coss. *Templo* PIETATIS exstructo in illius *Carceris* sede, ubi nunc Marcelli Theatrum est. „ Hactenus *Plinius*. *Demster. Paralip. ad Rosin. Antiquit. C. XVIII. Col. 378. Livius L. XL. Val. Max. L.V. c. 4.*

Qua in narratione solus *Festus* pro *Matre* ponit *Patrem*, observante *Demstero*: cum tamen cæteri omnes Scriptores, in quibus & *Livius*, & *Valer. Maximus*, cum *Plinio* consentientes *Matrem* nominent. Cæterum hæc *Flavia Maxima*, aut juxta alios *Maximiana Theodora*, cujus est numus, vel privigna fuit, aut filia Maximiani Herculei: quo, & *Dio-cletiano* jumentibus, *Constantius Chlorus*, pater *Constantini Magni*, repudiare primam conjugem *Helenam*, hancque *Theodoram* ducere debuit. Ex qua sustulit *Delmatium Constantium*, & *Hannibalianum*, ac tres præterea filias: ut adeo satis proinde copiam nacta sit, *Pietatem* *Matris* tot erga *Liberos*, in spem reipublicæ ostendendi.

PUB. *Pietatem* in filios *Matribus* præcipue *Natura* parens congeni, immo verius *Author Naturæ DEUS* intra viscera conservit: ut adeo monstro deputanda sit *Mater* in *liberos* impia. Utinam porro bonum hoc semen non usque adeo corrumpere genus certe non bonus, ut fœminæ hodie principes, & nobiles, sive erubescerent, sive fastidirent, lac parvulis suis maternum præbere. Plurimo id certe fit detrimento publicæ rei, virtute sic traduce naturæ multum impedita, ne similes *matribus* bonis *liberi* evadant. Plurimum etenim interest apud *infantes* nutrimenti ratio, uti apud *adolescentes* institutionis, atque consuetudinis socialis: ac longe diversum est, natura quodammodo comparatum esse ad virtutem, vel sola ad eam disciplina compelli. Non durant violenta, fitque pro nimium sæpe, postquam nostri tandem sumus, quod *Poeta* conqueritur: XVI.

Naturam furca expellas, tamen usque redibit.

Quid a filio non impetraret *Mater* regia, si non absimili ad eum oratione uti posset, qua *Alcimus Avitus* aliquando *Matrem* filiaæ suæ supplicentem induxit? Ajebat illa:

*Alcim.
Auit. Lib.
de Castit.
laude.*

Deliciæ mea Gnata meâ, charissima Matri
Pignora grandævæ! per ego has te deprecor ulnas:
Per quæ suxisti primævis UBERA in annis.

Mallem ergo, mereri hodie Matres Principes, ut imagines sibi ponerentur, numo huic consimiles, sed subscripto elogio: PIETAS CHRISTIANA. Tibi interim, Honorande Tulli, gratus animus meus, dum in oculis hominum non potest, quod veteribus Oratoribus atque Poetis cumulate a Populo legimus factum, intra se certe jam multas imagines posuit, nulla oblivione unquam delendas. Etenim non postrema *Pietatis* est species, gratum esse, atque devotum Præceptoribus suis, exemplo M. Alexandri: qui Patri quidem debere se dixit, quod vivat, Præceptoris vero, quod sapiat. *TULL.* Proficis, ut video, Optime Publi, e Numis, quantum eruditione, tantum virtute. Sic perge, tuamque perforce coronam: te ita splendente nunquam ego obscurus evadam.

DIALOGUS V.

De

Symbolis PROVIDENTIAE, PRUDENTIAE, &
SAPIENTIAE in Numis.

PUBLIUS.

- I. **N**Ullum fere laudum Caput in Numis prætermisisse Romanos, quod in Augustis suis vel amarent, vel nesciri ab eis nollent, vel sibi cordi esse, universo coram Mundo profiteri vellent, duodecim numis testibus, qui in Tabula tua II. adhuc residui sunt, abunde disco: tametsi facile mihi insuper persuadeam, multo plures in aliis numis laudari virtutes, qui se mihi inviderunt. *TULL.* Sic est: quam amplus enim est hominis animus, quam multiplex in tot res diversissimas affectus, quam infinita rerum gerendarum in Republica genera: tam